

ת"א (תל-אביב-יפו) 2752/99 - איצקוביץ איתן נ' ליבוביץ יוסף ואח'

איצקוביץ איתן

נגד

1. ליבוביץ יוסף

2. המגן בע"מ - חברה לבטוח

בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

[26.10.2004]

כב' השופטת ד"ר דרורה פלפל

בשם התובע - עו"ד א' פרויליך

בשם הנתבעים - עו"ד י' דביר

פסק דין

א. מהות התביעה

זו תביעה לפיצויים בגין נזקי גוף שנגרמו לתובע בעקבות תאונת דרכים שארעה בחודש מרץ 1994 בעת שהתובע רכב על קטנועו בצומת הרחובות הרצוג - גורדון ברחובות.

ב. עובדות רלבנטיות

התובע, יליד 24.6.69, הוכר כנכה בשיעור של 60% ע"י המוסד לביטוח לאומי (להלן: "המל"ל") בגין מחלת ניוון שרירים שהתגלתה בגילאי העשרה בפלג גופו העליון. חרף מחלתו זו תפקד התובע כמעט כרגיל ואף שרת בצבא במשך 3 שנים.

לאחר שחרורו עבד למחייתו בעבודות שהצריכו מאמץ פיזי לא מבוטל, עד אשר החל לעבוד בחודש פברואר 1994 כשליח ב"פיצה דומינו" (להלן: המעבידה").

ביום 1.3.94 רכב על קטנוע בעל קיבולת נפח מנוע של 99 סמ"ק שהיה בבעלות מעבידתו על אף שברשותו רישיון נהיגה לקטנוע בעל נפח מנוע של 50 סמ"ק בלבד. בשעה 21:20 או בסמוך לכך בעת שהגיע לצומת הרחובות הרצוג-גורדון ברחובות נפגע מרכב מס' 83-120-91 שהיה נהוג בידי הנתבע 1 ומבוטח ע"י הנתבעת 2.

ממקום התאונה הובהל התובע באמבולנס לבית החולים "קפלן" ברחובות (להלן: "בית החולים") שם אובחנו אצלו שברים בעצמות השוק, הירך והקרסול, חבלות ברגל ימין והמטומות וכן חתכים בכל חלקי גופו.

התובע אושפז בבית החולים עד ליום 16.3.94 ושוחרר עם המלצה להמשך אשפוז שיקומי בבית לוונינשטיין. מאחר ולא נמצא בעבורו באותה העת מקום פנוי שם הושב לביתו, שם טופל ע"י אשתו.

בהמשך, אושפז התובע בבית החולים שלוש פעמים נוספות: הראשונה מיום 8.5.94 ועד ליום 9.5.94 לצורך הוצאת המקבע החיצוני. השניה מיום 10.7.94 ועד ליום 13.7.94 לצורך החדרת מסמר לעצם הטיביה, שלא בוצע בסופו של דבר עקב בעיות במהלך הניתוח, והשלישית לצורך החדרת מסמר ולביצוע ניתוח מתקן של השברים.

לשם השלמת התמונה יודגש, כי הוגש כנגד הנתבע 1 כתב אישום פלילי שם הוא הודה בפניה חסרת זהירות אשר גרמה לתאונה שבה נחבל התובע חבלות של ממש.

ג. הפלוגתאות בין הצדדים:

- שאלת האחריות

- גובה הנזק

ד. הקיים אשם תורם לתובע?

תביעה זו מוגשת מכח פקודת הנזיקין בהיעדר ביטוח תקף ועל כן המסגרת הדיונית נשוא העניין שלפנינו מחייבת בחינה של חובת הזהירות המושגית והקונקרטית הנובעת מסעיפים 35 ו-36 לפקודת הנזיקין (נוסח חדש).

סעיף 35 קובע בזו הלשון:

"עשה אדם מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות, או לא עשה מעשה שאדם סביר ונבון היה עושה באותן נסיבות, או שבמשלח יד פלוני לא השתמש במיומנות, או לא נקט מידת זהירות, שאדם סביר ונבון וכשיר לפעול באותו משלח יד היה משתמש או נוקט באותן נסיבות - הרי זו התרשלות; ואם התרשל כאמור ביחס לאדם אחר, שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג, הרי זו רשלנות, והגורם ברשלנותו נזק לזולתו עושה עוולה."

סעיף 36 קובע כדלקמן:

"החובה האמורה בסעיף 35 מוטלת כלפי כל אדם וכלפי בעל כל נכס, כל אימת שאדם סביר צריך היה באותן נסיבות לראות מראש שהם עלולים במהלכם הרגיל של דברים להיפגע ממעשה או ממחדל המפורשים באותו סעיף."

במקרה שלפנינו הוגש כתב אישום פלילי כנגד הנתבע 1 שהודה כי ביצע פניה חסרת זהירות אשר גרמה לתאונה האמורה.

בגזר הדין שניתן ביום 1.5.95 בבית משפט השלום ברמלה ואשר מצורף כנספח לכתב התביעה נקבע: "הנאשם הורשע ע"פ הודאתו בפניה חסרת זהירות אשר גרמה לתאונת דרכים בה נחבל רוכב האופנוע חבלות של ממש. התחשבתי לקולא בוותק הנהיגה הרב של הנאשם ובכך כי משנת 86' לא עבר כל עבירה משמעותית, ולאחר ששקלתי מצאתי לנכון לכבד את ההסדר אליו הגיעו הצדדים."

בעניין זה קובע סעיף 42א(א) לפקודת הראיות (נוסח חדש), תשל"א - 1971 את הדברים הבאים:

"הממצאים והמסקנות של פסק דין חלוט במשפט פלילי, המרשיע את הנאשם, יהיו קבילים במשפט אזרחי כראיה לכאורה לאמור בהם אם המורשע או חליפו או מי שאחריותו נובעת מאחריות המורשע, ובכלל זה מי שחב בחובו הפסוק, הוא בעל דין במשפט האזרחי."

משהודה הנתבע 1 בביצועה של פניה חסרת זהירות, שכן נכנס לצומת בה ארעה התאונה מבלי שנתן לבאים ממולו זכות קדימה, הרי שהמסקנה העולה היא כי התרשל בנהיגתו וכפועל יוצא מכך נגרמו לתובע נזקים גופניים. אל מול התרשלותו של הנתבע עולה השאלה האם קיים גם אשם תורם מצידו של התובע אשר נהג בעת התאונה על קטנוע בעל נפח מנוע כפול מזה שהותר לו ברישיון הנהיגה.

שאלת האשם התורם זכתה להתייחסות השופט טירקל בע"א 7130/01 סולל בונה בניין ותשתית בע"מ ואח' נ' יגאל תנעמי ואח' (פ"ד נח(1) 1) שם נקבעו הדברים הבאים:

"בקביעת קיומו של אשם תורם יש תחילה לבחון אם, בנסיבות הענין, נהג הניזוק כאדם אחראי ותוך זהירות סבירה (מבחן האדם הסביר); ואם נמצא שלשאלה זו יש להשיב בשלילה, כי אז תחולק האחריות לפגיעה על פי מבחן

האשמה המוסרית, דהיינו, הצבת מעשי הרשלנות של המזיק והניזוק זה מול זה כדי להשוות ולהעריך את מידתם ומשקלם של מעשיו ומחדליו של כל צד..."
אין חולק, כי אין להקל ראש בחשיבות השמירה על חוקי התנועה ובכלל זה הקפדה על תנאי הרישיון. במקרה דנן, התובע הפר את תנאי הרישיון שעה שנהג על קטנוע בעל נפח מנוע כפול מזה שהותר לו ברישיון הנהיגה.

עם זאת, מידת האשם התורם שניתן לייחס לו בנסיבות המקרה שלפנינו נמוכה, אם בכלל.

בפסיקה בולטת ההתייחסות לשאלת האשם התורם ביחסי עובד - מעביד. כך למשל מציין השופט בך בע"א 663/88 שריזאן נ' לבידי אשקלון (פ"ד מז(3) 225) את הדברים הבאים:
"יצוין גם, כי קיימת נטיה במדיניות השיפוטית שלא להטיל אחריות על העובד הנפגע בשל "אשם תורם" אלא במקרים ברורים, בהם אשמו של העובד כגורם לתאונה בולט לעין".
בע"א 655/80 מפעלי קרור בצפון בע"מ נ' א' מרציאנו ואח' (פ"ד לו(2) 592) נקבע:
"מגמה, שהשתרשה בהלכות שנקבעו בפסיקת בית המשפט הזה, היא, כי במקרה שמדובר בתאונת עבודה, אשר בה נפגע עובד, יש לדקדק דווקא עם המעביד בכל הנוגע להטלת האחריות לתאונה ולהקל במידה רבה עם העובד בייחוס רשלנותו, שגרמה או שתרמה לתאונה".
בענייננו, הנתבע 1 התרשל על פי הודאתו בפנייה חסרת זהירות חרף מתן זכות הקדימה שהיתה לבאים מולו וכתוצאה מכך נגרמו לתובע חבלות של ממש.
אכן אין להתיר נהיגה בכלי רכב שהנוהג בו אינו מורשה כדין ואין לעודד תופעה מעין זו, ברם בנסיבות המקרה, כשהעובד עשה בקטנוע שימוש לפרנסתו, אפילו התובע היה רוכב על קטנוע בעל נפח מנוע של 50 סמ"ק בהתאם לרישיונו התאונה לא היתה נמנעת, וגם הנזק הגופני שהיה נגרם לתובע לא היה קטן יותר.
נראה שאין ליחס לתובע אשם תורם לקרות התאונה.

ה. גובה הנכות של התובע
נכות רפואית

לבית משפט השלום, אליו הוגשה התביעה לראשונה, הגיש מטעם התובע חוות דעת אורטופדית של פרופ' גנאל (מצורף להודעה מטעם הצדדים מיום 2.12.03) אשר קבע לתובע נכות צמיתה אורטופדית בשיעור 48% בגין פגיעות ברגל שמאל לפי הפירוט הבא:
10% - בגין שבר בירך שמאל המלווה בחולשת שרירים בירך;
10% בגין החיבור הפגום של השבר בשוק;
20% בגין שיתוק שרירים חלקי של מישרי כף רגל ובהונות שמאל;
20% בגין הגבלה בתנועות הקרסול ועיוות במבנה כף הרגל והבהונות.
התובע נבדק גם על ידי ד"ר חיים מיכלס, מומחה רפואי מטעם הנתבעות שהעריך את נכותו האורטופדית הצמיתה ב- 42% (מצורף להודעה מטעם הצדדים מיום 2.12.03).

לנוכח הסכמת התובע בסיכומיו, נכותו האורטופדית כתוצאה מהתאונה תעמוד על 45%.

עם זאת, בין התובע והנתבעים נתגלעה מחלוקת באשר לפגיעה בגפיים התחתונות וכן בשאלת הקשר הסיבתי בין תאונת הדרכים למחלת ניוון השרירים ממנה סובל התובע.
בעקבות זאת מינה בית המשפט מטעמו כמומחית רפואית את ד"ר ענת אחירון, שקבעה כי קיים קשר בין תאונת הדרכים לבין ההחמרה במצבו של התובע (נ/20):

1. מהלך מחלת השרירים מסוג FSH הוא איטי, מעורבות חגורת הירכיים אינה שכיחה ואם היא קורית בד"כ הפגיעה היא בגיל מבוגר, לאחר כ-30 שנות מחלה.

2. מהלך מחלתו של מר איצקוביץ עד תאונת הדרכים היה איטי. במהלך השנים הראשונות לתלונותיו כלל לא אובחן. מעורבות הפגיעה במחלתו של מר איצקוביץ היתה של חגורת הכתפיים. לא היתה לו כל הגבלה תפקודית מבחינת ההליכה, לא היתה הגבלה בנהיגה ועפ"י המסמכים הרפואיים שקראתי לא היתה מעורבות של המחלה מבחינה קלינית בגפיים התחתונות, לא היה דלדול שרירים בגפיים התחתונות והכח היה שמור. גם מבחינה אלקטרופיזיולוגית עפ"י בדיקות ה-EMG ב-1989 בהשוואה לבדיקות שלאחר התאונה ב-1996 ו-1999 הופיעה פגיעה בגפיים התחתונות.

3. חבלה שבעקבותיה שכיבה ממושכת מקשה על החלמה בחולים הסובלים ממחלת שריר.

4. החלמה של פגיעת השבר עצמה עלולה להיות לקויה בחולים עם מחלת שריר ראשונית.

5. עפ"י עבודות בחיות ניסוי עם מחלת שריר דיסטרופית, חבלה או טראומה מביאים לפגיעת שריר קשה יותר עם החלמה פחותה בהשוואה לשריר נורמלי. (20/נ).

ד"ר אחירון קובעת כי ללא התאונה לא היתה מחמירה מחלת השריר של מר איצקוביץ בצורה בה החמירה ונכותו היתה נותרת מוגבלת לחגורת הכתפיים בלבד.

לעדוטה נכותו הניירולוגית של התובע כיום היא בחלקה תוצאה ישירה מתאונת הדרכים בה היה מעורב אשר הביאה להחמרה במחלת השריר הדיסטרופית ממנה הוא סובל עד כדי הגבלה ניכרת בכושר ההליכה. טוענים הנתבעים כי ד"ר אחירון טעתה בהנחותיה, בקביעותיה ובקריאת החומר הרפואי, שכן מהחומר הרפואי עולה ברורות כי עובר לאירוע התאונה המחלה כבר התפשטה לחגורת הירכיים והרגליים. לאחר בחינת חוות דעת המומחים, הנני סבורה כי יש לדחות את טענות הנתבעים.

חוות דעתה של ד"ר אחירון נתמכת ברובה בחוות דעתו של פרופ' קורצ'ין (ת/16) אשר מציין כדלקמן:

"אינני יכול להסכים עם דעתם של פרופ' מלמד ופרופ' שדה, שמדובר במהלך הטבעי של המחלה, וכי ההחמרה היתה צפויה בכל מקרה גם אלמלא הפגיעה בתאונה. ההחמרה, אשר הופיעה לאחר תקופת ההחלמה הינה חריגה וקשה בעוצמתה, ואינה מאפיינת את המהלך הרגיל של המחלה."

פרופ' קורצ'ין מציין, כי לדעתו קיימת סבירות גבוהה לקיום קשר סיבתי בין התאונה ותקופת ההחלמה הממושכת מהשברים שאחריה, ובין ההחמרה הקשה במחלת השרירים ממנה סובל התובע.

בית המשפט הוא הפוסק האחרון בשאלות רפואיות (בע"א 2541/02 צבי לנגר נ' ששון יחזקאל (תק-על 2004) (1)230):

"ככלל, בית המשפט הוא הפוסק האחרון בשאלות רפואיות שנמסרו לחוות דעתו של מומחה מתחום הרפואה (ר' ע"א 16/68 רמת סיב בע"מ נ' דרזי, פ"ד כב(2) 164, 168; ע"א 1156/92 סגל נ' סגל, תק-על 95(1), 1435, עמ' 1436). מכאן, אם עולה ממכלול הראיות שמסקנה בחוות דעת רפואית הושתתה על עובדה שגויה, רשאי בית המשפט לסטות ממנה (ר' ע"א 2160/90 רז נ' לאץ, פ"ד מז(5), 170, עמ' 174 (להלן: פסק דין רז))."

במקרה הנדון לא מצאתי כי הנחותיה או קביעותיה של ד"ר אחירון היו שגויות, ומשכך אין מקום לשלול את ממצאיה שכאמור נתמכים בידי פרופ' קורצ'ין.

מהחומר הרפואי המצוי בפני בית המשפט עולה כי מדובר במחלה פרוגרסיבית אשר הולכת ומחמירה עם הזמן; התאונה לא היתה גורם שולי שתורם להאצת המחלה שהיתה הולכת ומחמירה ממילא, אלא זו מילאה דווקא תפקיד מרכזי בהאצת המחלה ובהחמרת קצב התפתחותה.

בהקשר זה יוער, כי מועד "ירידת" המחלה לחגורת הירכיים אליה מכוונים הנתבעים הינה משנית בנסיבות הקיימות, שכן גם אם נסתמך על מכתבו של ד"ר מרגלית, הרופא המטפל בתובע לפני התאונה, מיום 22.4.87 (נ/

5) לפיו שרירי הבטן והגב התחתון נראים אטרופיים מעט הרי שאין בכך כדי לשלול את גרסת ד"ר אחירון שמציינת כי מחלת השרירים החמירה והתקדמה בעקבות התאונה.

תהליך ההחלמה מהתאונה היה כרוך, בין השאר, בשכיבה ממושכת שנועדה לסייע באיחוי השברים מהם סבל התובע אולם בד בבד השכיבה הממושכת במשך תקופה כה ארוכה תרמה להחמרת מחלת השרירים ממנה הוא סבל טרם התאונה.

לנוכח ההחמרה במחלת השריר כתוצאה מתאונת הדרכים, אני מוצאת לנכון להעמיד את נכותו הרפואית על 67% בהתאם לפירוט הבא:

מאחוז הנכות המקסימלית העומד על 100% יש להפחית 45% נכות אורטופדית. את היתרה המתקבלת (55%) יש להכפיל ב- 40% לנוכח העובדה שלתובע כבר נקבעה בעבר 60% נכות רפואית מטעם המל"ל. הנכות המתקבלת הינה 22% ואותה יש להוסיף ל-45% נכות אורטופדית, עליה הסכימו התובע והנתבעים.

נכות תפקודית

הנכות הרפואית הינה המדד שבאמצעותו יכול בית-המשפט לקבוע מהי הנכות התפקודית שממנה סובל הנפגע, ומהי השלכתה על כושר השתכרותו לעתיד (ע"א 8388/99 הסנה, חברה לביטוח בע"מ נ' בן-ארי, פ"ד נו(4) 689, 710). קיומה של נכות רפואית הינו, על כן, תנאי לקביעתה של נכות תפקודית. עם זאת, כמובן שאין הכרח שתהיה חפיפה בין שתיהן(ע"א 3049/93 גירוגיסיאן נ' רמזי, פ"ד נב(3) 792). הנכות התפקודית, כשמה כן היא, באה להצביע על המידה שבה פגעה הנכות הרפואית בתפקודו של התובע, ועל-פיה עשוי להיקבע הפיצוי בגין הפסד השתכרות, בהיעדר נתונים קונקרטיים אודות ההפסד בפועל. בענייננו, התובע אובחן כסובל ממחלת שרירים דיסטרופית בשנת 1986. ביום 1.3.89 הוכר ע"י המל"ל כנכה בשיעור של 60%.

חרף הנכות האמורה, התנדב התובע לצה"ל שם שירת בתפקידים שונים בעיקר מנהלתיים ולאחר שחרורו פתח חנות לציוד משרדי, שניהולה היה כרוך בשעות עבודה רבות ובמאמצים גופניים לא מבוטלים לנוכח הצורך בהעמסה ובפריקה של סחורות ועמידה ממושכת, אם כי מאמצים אלו לא הניבו רווחים לאורך כל התקופה.

בשלב מאוחר יותר, עבד התובע במשך מס' חודשים במפעל "סם שטיינר" בע"מ שם לדבריו ביצע פעולות פיזיות שונות ובכלל זה עבודה שהצריכה סחיבה, העמסה ופריקה של גלילי בד כבדים, פינוי פסולת, עבודות נקיון כלליות, התרוצצות בין בתי עסק ומפעלים שונים וכיו"ב (ת/10).

גם עבודתו של התובע בעת התאונה כשליח ב"דומינו פיצה" היתה כרוכה במאמץ פיזי לנוכח הנסיעות הרבות על גבי הקטנוע, עלייה וירידה במדרגות ונשיאת מגשי פיצה. מנגד, יש להתחשב בעובדה שהתובע מתמודד עם המחלה מזה תקופה ארוכה ובמשך הזמן צפויה לחול החמרה במחלה מסוג זה, גם אלמלא היה נפגע בתאונה.

לכן, חלק מאותן פעולות שביצע בעבר ללא הפרעה, יהיו במשך הזמן קשות יותר בעבורו; אולם ההחמרה שחלה במצבו עקב התאונה היא כה דרמטית עד אשר היא באה לידי ביטוי מיידי, בכך שהיה ויש לו קושי שלו לקום מהמיטה, להתלבש בכוחות עצמו, הליכתו נעשתה קשה הרבה יותר והוא אף אינו שולט על הסוגרים.

החמרה כה דרמטית במצבו של התובע כפי שתוארה לעיל מצדיקה שנכותו התפקודית תהא גבוהה יותר מנכותו הרפואית.

לנוכח העובדה כי חלק מצומצם מהפעולות מצליח התובע בכל זאת בכוחות עצמו, אני קובעת כי נכותו התפקודית תעמוד על 85%.

ו. גובה הנזק

1. הפסד השתכרות לעבר

התובע היה ערב התאונה בחור צעיר בן 25, אשר חרף מחלת ניוון השרירים בה לקה השתכר בכוחות עצמו. על אף שהוכר כנכה בשיעור 60% על ידי המל"ל הוא לא קיבל גימלה חודשית. בבואנו לחשב את הפסד השתכרותו של התובע בעבר עלינו להתייחס ל-3 תקופות:
א. התקופה שקדמה לתאונה בה עבד התובע במפעל "סם שטיינר" וכשליח ב"פיצה דומינו".
ב. תקופת הביניים הקצרה בה היה אמור לסיים את קורס נהגי מוניות.
ג. התקופה שלאחר סיום הכשרתו בקורס.
בתקופה שקדמה לתאונה עבד התובע במפעל "סם שטיינר" ושכרו היה כדלקמן:
חודש

סה"כ תשלומים

12/93 - 1,759 ש"ח

1/94 - 1,770 ש"ח

2/94 - 980 ש"ח

במהלך חודש פברואר החל התובע ללמוד בקורס נהגי מוניות, שאורכו כחודש ימים ובמקביל עבד ב"פיצה דומינו" במשך מס' ימים במהלכם השתכר 325 ₪ עד אשר ארעה התאונה ביום 1.3.04. סך כל השכר המשוערך בחודשים אלה עומד על 8,439.92 ₪ ובממוצע לחודש 2813.3 ₪. (להלן: "השכר הקובע").
התובע יפוצה בסכום האמור בהתייחס לגובה נכותו התפקודית. סכום זה ישא ריבית ממחצית התקופה ועד לתשלום בפועל.

מחודש אפריל 1994 היה צפוי התובע לעבוד כנהג מונית מן השורה. לאחר שהיה משלים את הכשרתו ועובד כנהג מונית במשרה מלאה היה משביח את הכנסתו בצורה משמעותית, כך שהשכר הראוי לחישוב אובדן השתכרותו העתידית הינו השכר הממוצע במשק אשר עומד נכון ליום מתן פסק דין זה על 6,927 ₪ וזאת בהתאם לאחוז נכותו התפקודית (85%).

על כן החישוב הוא 126 חודשים X

$6,927 = 872,802$ ₪.

$872,802 \times 85\% = 741,881.7$ ₪, בניכוי מס כדין.

סכום זה ישא ריבית ממחצית התקופה ועד התשלום בפועל.

2. אובדן השתכרות לעתיד

בבואנו לחשב את הפסד השתכרותו של התובע, יש לקבוע תחילה את גיל הפרישה המתאים לו. השאלה של גיל פרישה מעבודה העסיקה ומעסיקה רבות את הפסיקה הדנה בקביעת שיעור הפיצויים לתובע בגין נזק גוף. השאלה עד איזה גיל צפוי היה התובע לעבוד לפרנסתו לולא התאונה היא שאלה של ניבוי העתיד, אולם היא חיונית לקביעת גובה הפיצוי בגין הפסד כושר ההשתכרות בעתיד.

מאחר ולא ניתן לצפות בוודאות באיזה גיל היה פורש פלוני מעבודתו אלמלא התאונה, הרי שלצורך כך בית המשפט מסתמך על נתונים כגון מקצועו של הנפגע, עיסוקו, היותו שכיר או עצמאי וכדומה. במקרה דנן, התובע היה שכיר בתקופה שקדמה לתאונה עת עבד במפעל "סם שטיינר" ו"בפיצה דומינו" ולא נראה כי מצב דברים זה היה צפוי להשתנות לאחר סיום הכשרתו בקורס נהגי המוניות בו נטל חלק. על רקע זה יש לראות בתובע שכיר לכל דבר ועניין, ובכלל זה גם לחישוב הפסד השתכרותו העתידית. בעניין זה נקבע בע"א 7942/99 עזבון המנוח אבני ציון ז"ל נ' ביטוח ישיר (פ"ד נה(2) 511): "מזה עשרות שנים הכירה הפסיקה בחזקה, הניתנת לסתירה, על פיה פרישתו של אדם מעבודה היא בגיל 65 שנים. זוהי נקודת המוצא. באין ראיות אחרות, ייקבע גיל זה כגיל בו היה צפוי שהתובע (או המנוח במקרה תביעת תלויים) יפרוש מעבודתו לולא התאונה." מיני אז נכנס לתוקף חוק גיל פרישה, תשס"ד - 2004 אשר קובע בסעיף 3 כדלקמן: "הגיל שבהגיעו אליו זכאי אדם לפרוש מעבודתו בשל גילו ולקבל, בהתקיים התנאים הקבועים לכך על פי דין או הסכם, גמלה בשל פרישה מעבודתו כאמור, הוא גיל 67, ובכפוף להוראות פרק ד' - גיל 62 לאישה (בחוק זה - גיל הפרישה)". עם זאת, בנסיבות המקרה שלפנינו לא מצאתי לנכון לסטות מגיל פרישה של 65 שנים, שכן לנוכח מחלתו של התובע אשר אחד מסממניה הוא החמרה הדרגתית וקוסיסטנטית, היה מתקשה ממילא לעבוד עד גיל 65 לא כל שכן עד גיל 67 כקבוע בחוק.

על כן אני קובעת כי הפסד השתכרות לעתיד של התובע יחושב עפ"י השכר הממוצע במשק עד גיל 65 בהיוון המקובל, כדין.

3. עזרת הזולת

התובע היה מאושפז בבית החולים מיום התאונה ועד ליום 16.3.94 ולאחר מכן הועבר לשיקום בביתו, כך שאשתו נשאה בנטל הטיפול בו בזמן היותו מרותק רוב הזמן למיטתו חסר יכולת ניידות. גבס הלחץ הוסר מרגלו בחודש דצמבר 1994 קרי 9 חודשים לאחר התאונה. בנסיבות אלה, יחושב שווי העזרה והסיעוד אותם קיבל התובע מאשתו לפי עלות של 25 ₪ לשעה במשך 6 שעות ביום למשך 9 חודשים כדלקמן:
25 ₪
 $180 \times 9 \text{ חודשים} = 40,500 \text{ ₪} + \text{ריבית מאמצע התקופה. הסכום נכון ליום פסה"ד וישא ריבית והצמדה כדין.}$
מיום שהורד גבס הלחץ, לא חזר מצב התובע לקדמותו ועקב מגבלותיו הוא נזקק לעזרה בתחומים רבים, לנוכח קשייו השונים. בנסיבות אלה, יחושב שווי העזרה אותה קיבל התובע מחודש ינואר 1995 ועד למתן פס"ד זה, משך 118 חודשים לפי 4 שעות עזרה ביממה כאשר עלות שעת עזרה תעמוד על 25 ₪ כדלקמן:
 $118 \times 120 \text{ שעות חודשיות} = 354,000 \text{ ₪} + 25 \text{ ₪} \times \text{ריבית מאמצע התקופה. הסכום נכון ליום פסה"ד וישא ריבית והצמדה כדין.}$
לעתיד יחושב שווי העזרה לפי 4 שעות ביממה בעלות של 25 ₪ לשעת עזרה לפי תוחלת החיים המקובלת, קרי גיל 78 ובהיוון המקובל.

4. עלויות דיור מותאם

התובע מתקשה כיום לעמוד על רגליו ונעזר בכסא גלגלים בו הוא עשוי להיות תלוי עוד יותר בשנים הקרובות.

כתוצאה מכך ייגרמו לו הוצאות לשם התאמת דירתו לצרכיו כמו: בפסיקה מקובלת התפיסה כי יש לפצות את הנפגע בגין התוספות שיש להשקיע בדירה כאשר תוספות אלה נובעות ממוגבלות ניידותו של התובע. במקרה דנן, הפערים בין הערכות התובע והנתבעים גם משמעותיים. ועל כן הגעתי לכלל מסקנה כי סכום הפיצוי לתובע בראש נזק זה לנוכח מגבלותיו וההתאמות הנדרשות לצרכיו יעמוד על 179,000 ₪ שהוא ממוצע בין ההערכות האמורות. הסכום נכון ליום פסה"ד וישא ריבית והצמדה כדין.

5. עלויות רכב מותאם

לנוכח הנכות האורטופדית הקשה שנותרה אצל התובע לאחר התאונה ולנוכח הקושי שלו לעמוד על רגליו עותר התובע לפיצוי בגין ניידות לעבר ולעתיד. בעניין זה מציין ד' קציר בספרו "פיצויים בשל נזק גוף" (הוצאת דקל, מהדורה חמישית, תשס"ג-2003, עמ' 761) את הדברים הבאים:

"משהפכה מכונית הנוסעים לאמצעי תחבורה עממי, ולחלק שגרתי כמעט, מרכושו של האזרח המצוי, לא אבו עוד בתי המשפט לפסוק לנפגעים פיצוי לרכישת מכונית והחלפתה, ובחרו בדרך אחרת של פסיקת הפיצוי עבור צורכי הניידות של הנפגע. השיקולים אשר הדריכו את בתי המשפט בנדון זה היו, כאמור, האפשרות שהנפגע היה רוכש בלאו הכי מכונית לצרכיו, אף אילולא הפגיעה; כן הובא בחשבון השימוש שיעשו במכונית שתרכש מכספי הפיצויים, בני משפחתו של הנפגע, אשר אינם בגדר הזכאים לפיצוי בשל הפגיעה בו."

הכלכלן משה קצין, המומחה מטעם התובע, העריך את עלויות הניידות שייגרמו לתובע בשל מגבלתו הקשה בניידות. הנחות הבסיס של המומחה (כגון החלפת רכב כל 4 שנים, היקף נסיעה של 1,000 ק"מ בחודש, התפלגות הנסיעות בתוך העיר ומחוצה לה וכו') - הינם סבירות ומקובלות, והן פורטו בחוות-דעתו. המומחה פירט את העלויות למכונית יציגה רגילה ול"ואן", אולם בהתאם להחלטת המכון הרפואי לבטיחות בדרכים, אשר אישר לתובע רכב מסוג "ש שברולט אלרו" בנפח 2,400 סמ"ק, עדכן המומחה את תחשיבו, כדלקמן [הסכום בסוגריים הינו משוערך מהמדד הידוע ביום עריכת חוות הדעת (נובמבר 1999) ועד מדד דצמבר 2003]:

א. עלות ראשונית של הרכב (לאחר פטור ממיסים): - 81,500 ₪ [-86,195 ₪ משוערך].

ב. עלות אחזקה חודשית כוללת (עם פטור מלא ממיסים): - 1,546.13 ₪ לחודש [-1,635 ₪ לחודש משוערך].

בנסיבות אלה, מסתכמות עלויות הניידות לעתיד עד תום תוחלת חיי התובע בעוד 43 שנה כדלקמן:

559,877 ₪

=

(289.7142 מקדם הוון

86,195 - +) 1,635 X ₪.

בהסתמך על שיקולים אלה ובהתחשב בעובדה שנזקו של התובע הוא פועל יוצא של הצרכים וההוצאות היתירות שנגרמו לו עקב התאונה, היינו מעבר להוצאות בהן נשא קודם לתאונה ושבהן היה נושא בעתיד גם אלמלא התאונה, ולאור העובדה שהתובע כדבר שבשגרה היה קרוב לוודאי רוכש לו מכונית, כפי שרכש בעבר, אני מעמידה את סכום הפיצויים על סכום של 400,000 (מעוגל) שלקח בחשבון את העובדה לעיל + מחצית מהוצאות האחזקה של המכונית. הסכום ישא הפרשי הצמדה וריבית מהיום ועד לתשלום בפועל.

6. עלויות מיזוג לנכה

התובע לא הביא בפני בית המשפט ראיה המבססת את נחיצות מערכת מיזוג אויר בביתו כתוצאה מהחמרת המחלה בעקבות התאונה.

בחקירתו נשאל המומחה יעקב פטל באשר לסיבת התייחסותו למיזוג אויר בחוות דעתו (ת/2) והשיב כדלקמן (עמ' 14 ש' 15-19):

"ש. באיזו חוו"ד מצאת שהתובע הזה אי פעם יזקק למזגן אוויר ?
ת. לא כתוב בחווה"ד."

ש. אם כן, הקביעה בחוו"ד, שהוא צריך מזגן אוויר, זאת קביעה שלך ?

ת. נכון. לכן אני הפרדתי את זה מחווה"ד, כדי שאפשר יהיה להוציא את עניין מיזוג האוויר מחווה"ד".
מאחר ומיזוג אוויר בארצנו מותקן במקרים רבים גם ע"י פרטים שלא נפגעו בתאונה ובהעדר הוכחה על נחיצותו במקרה זה-, אני דוחה את תביעת התובע בראש נזק זה.

7. עלויות כביסה וייבושה

התובע סובל מבעית היעדר שליטה על הסוגרים. כתוצאה מכך נגרמות לו הוצאות מוגברות לכביסה ולייבוש. עם זאת, לא הביא התובע אסמכתא כלשהי המאששת את הקשר בין מחלת ניוון השרירים שהחמירה מאז התאונה לבין בעית השליטה על הסוגרים.
אם לא די בכך, הרי שפרופ' קורצ'ין שהעיד מטעם התביעה נשאל בחקירתו על בעיה זו וציין כדלקמן (עמ' 58 ש' 24-30):

"ש. בהנחה שלנו התובע אמר שב-3-4 השנים האחרונות אין לו שליטה על הסוגרים, זה אומר מצב סטטי ?
ת: הפרעות בשליטה על השתן אינן קשורות למחלה שבה אנו דנים. אם יש הפרעות בשליטה על השתן צריך לחפש להן סיבה אחרת. תופעה כזאת אינה מעידה על החמרה במחלה בעצמה.
ש: איזו מחלה אנו צריכים לחפש, בהנחה שהתובע מתלונן על הפרעות בשליטה על הסוגרים ?
ת: ישנן מגוון אפשרויות."
בנסיבות אלה, אין לי אלא לדחות את התביעה בראש נזק זה.

8. הוצאות

בעקבות התאונה טוען התובע כי נאלץ להוציא הוצאות שונות ובכלל זה הוצאות בגין טיפולים רפואיים, טיפולי פיזיותרפיה, תרופות, בדיקות, משככי כאבים, הוצאות נלוות לאשפוזים הרבים, אביזרי עזר אורטופדיים, נסיעות, הסעות והוצאות נלוות אחרות.
התובע מעריך את הוצאותיו בעבר בסכום של 20,000 ₪ על אף שהקבלות אשר צירף לתצהירו (ת/10) הן בערך כולל של 2,426 ₪ בלבד. הנתבעים מצידם מודים בהוצאות המגובות בקבלות אך דוחים את יתרת ההוצאות לעבר.

אשר לעתיד, מעריך התובע כי הוצאותיו יסתכמו בסך כולל של 200,000 ₪.

בענייננו, סעיף 2 לתקנות הביטוח הלאומי (מתן טיפול רפואי לנפגעי עבודה) תשכ"ח - 1968 (להלן: "התקנות") קובע בזו הלשון:

"נפגע יהיה זכאי לטיפול רפואי ככל שייקבע על ידי הרופא המטפל במישרין בנפגע מטעם שירות רפואי (להלן - הרופא המטפל), ובלבד שהחלמה ואספקת שיניים תותבות, משקפיים, מכשירי שמיעה ואבזרים אישיים אחרים יינתנו באישורו של רופא השירות."

בהמשך לכך קובע סעיף 7 לתקנות כדלקמן:

"נפגע הצריך להשתמש באמצעי תחבורה, לשם קבלת טיפול רפואי, יהיה זכאי לקבל מהמוסד, באמצעות השירות הרפואי שבטיפולו הוא נמצא, תשלום לכיסוי הוצאות אלה לפי התעריף המקובל לגבי אמצעי התחבורה הציבוריים הזולים ביותר המתאימים למצב בריאותו; לא יכול היה הנפגע, בשים לב למצב בריאותו ומקום מגוריו, להזדקק לאמצעי תחבורה ציבוריים והרופא המטפל אישר זאת, ישלם לו המוסד, באמצעות השירות הרפואי, סכום השווה

להוצאות הנסיעה באמצעי תחבורה אחרים לפי התעריף המקובל לגבי אמצעי התחבורה הזול והמתאים ביותר
בנסיבות המקרה."

יודגש, כי כאשר מובטח לתובע טיפול רפואי הולם, אף ללא פיצוי מצד המזיק, עליו לנצל זאת במסגרת חובתו
להקטין את הנזק והוא לא יהיה זכאי לפיצוי בגין טיפול רפואי אשר הוא יכול לקבל ללא תשלום.
תימוכין לכך ניתן למצוא בדברי השופט ברק (כתוארו אז) בע"א 357/80 יהודה נעים ו-2 אח' נ' משה ברדה ואח'
(פ"ד לו(3), 762):

"אם ניתן להשיג טיפול רפואי מסוים בשתי דרכים, האחת הגורמת מעמסה כספית נוספת למזיק והאחרת העשויה
להקל עליו, על הניזוק לבחור בדרך המקילה עם המזיק".

בנסיבות אלה, אני דוחה את תביעת התובע לפיצויים לעתיד בגין בראש נזק זה.

אשר לעבר, סביר להניח שההוצאות היו אינטנסיביות יותר בסמוך לתאונה ודחופות, ואשר על-כן אני קובעת כי
הנתבעים ישלמו לתובע את הסכום של 18,000 ₪. הסכום נכון ליום פסה"ד וישא ריבית והצמדה כדין.

9. כאב וסבל

קביעת הפיצוי בגין נזק של כאב וסבל היא קשה בשל הקושי להעריך בכסף את שיעורו.

לעניין זה מתייחס הנשיא א' ברק במאמרו "הערכת פיצויים בנזקי גוף: דין הנזיקין המצוי והרצוי", (עיוני משפט ט'
התשמ"ג - 1983, עמ' 263):

"כיצד מעריכים כאב וסבל או אובדן תוחלת חיים? היש מחיר להנאות החיים? כחוט השני עוברת בפסיקה הגישה
כי שום כסף שבעולם אינו מפצה על יסורי גוף ונפש, על הפחתת הסיכויים להקים קן משפחתי או על אובדן הנאות
החיים"

מדברים אלה עולה, כי לעומת הקושי בהערכת הנזק אין מגבלה פורמלית לשיעור הפיצוי אותו ניתן לפסוק בגין
כאב וסבל. על כן המבחן אינו של גבול, אלא של מהות. הפיצוי צריך לשקף את מורכבות הנזק לניזוק
האינדיבידואלי ואת השלכותיו עליו.

כבסיס להערכת הפיצוי נקבעו בספרו של ד' קציר "פיצויים בשל נזקי גוף" (הוצאת דקל, מהדורה חמישית, תשס"ג
- 2003, עמ' 898) השיקולים הבאים:

"סכום הפיצויים בשל כאב וסבל, הנפסקים לפי פקודת הנזיקין, יושפע מגילו של הנפגע, מחומרת הפגיעה וסיכויי
ההחלמה או ההחמרה בעתיד, מן הטיפול הרפואי ומתקופות האישפוז, ומתוצאות ארוכות הטווח של הפגיעה, כגון
אבדן אברים ושימוש בחושים, כיעור, אבדן הסיכוי להקים משפחה, וכל כיוצא באלה גורמים, המשפיעים על
המרקם הנפשי של אדם".

במקרה דנן יש לציין שלא חלות ההגבלות של חוק הפלת"ד, אלא שיקולי הבסיס הן של תביעת נזיקין רגילה.
בקביעת הפיצויים בראש נזק זה יש לקחת בחשבון את אשפוזו של התובע במשך תקופות שונות בבית החולים,
ההחמרה המשמעותית שחלה במצבו לאחר התאונה והשלכותיה ארוכות הטווח, אובדן הנאות החיים והקושי הרב
ומעבר לכך לבצע בכוחות עצמו פעילויות יום יומיות בסיסיות כמו קימה מן המיטה, התלבשות והליכה.

בנסיבות אלה אני פוסקת לתובע סכום של 500,000 ₪ בגין הכאב הסבל והייסורים שהפכו למנת חלקו מאז
התרחשות התאונה.

הסכום נכון ליום פסה"ד וישא הפרשי הצמדה וריבית מהיום ועד לתשלום בפועל.

ז. ניכויים

העקרון המקובל הוא כי יש לנכות מתוך סכום הפיצויים שנפסק לתובע גמלאות שהיה זכאי להן עקב התאונה (ר'
לעניין זה ד' קציר "פיצויים בשל נזקי גוף" (הוצאת דקל, מהדורה חמישית, תשס"ג - 2003, עמ' 1484) וזאת מתוך
כוונה למנוע כפל פיצוי לנפגע.

בענייננו, הגישה הנתבעת חוות דעת אקטוארית מטעם האקטואר שי ספיר ביום 10.2.03.
לנוכח פרק הזמן שחלף מאז, אני מורה
על עדכון הסכומים ששולמו לתובע נכון ליום מתן פסק דין זה, העדכון יבוצע תוך 14 יום מיום מתן פס"ד זה, ע"י שי
ספיר, והסכומים הנכונים יקוזזו מהסה"כ הכללי.

סיכומו של דבר
אני מחייבת את הנתבעים בתשלום פיצויים לתובע על פי האמור לעיל.
הנתבעים ישאו בנוסף בשכ"ט עו"ד בשיעור של 17% + מע"מ וכן בהוצאות המשפט אותן ישום הרשם.

ניתן ביום 26/10/04, בהעדר.
המזכירות תמציא עותק פסק דין זה, בהמצאה כדיון, לב"כ הצדדים.